

Lokale en regionale media in de provincie Utrecht

Inleiding

Een goede informatie- en nieuwsvoorziening over beleids- en besluitvorming en de prestaties van politici en bestuurders is een randvoorwaarde voor een goed functionerende democratie. Traditioneel zijn de media hierin een belangrijke intermediair. Zij vangen het geluid van de straat waar politici op kunnen reageren, zij zijn een waakhond, zijn kritisch op overheden en hebben daarnaast een verbindende rol in de gemeenschap. De lokale en regionale journalistieke infrastructuur staat onder druk. We zien op regionale schaal een grote verscheidenheid; van witte vlekken met weinig lokaal nieuws tot successen. Dit is zeer afhankelijk van het beleid van de media-eigenaars, en hier loopt het verschil niet alleen tussen publieke omroepen en commerciële media en online-platforms, maar ook tussen de commerciële mediabedrijven onderling. Daarnaast zijn er zorgen over het bereik. Over het algemeen neemt de oplage van regionale kranten af. Lokale omroepen zijn goed aanwezig, maar het publiek vergrijsst en veel lokale omroepen zitten in financieel zwaar weer of zijn kwetsbare vrijwilligersinitiatieven. Recente ontwikkelingen geven weer hoe kwetsbaar lokale journalistiek is. De brandbrief van de NNP (de organisatie van lokale nieuws media)⁴ van januari stelt dat nieuwe milieumaatregelen en de bijhorende beperking van ongeadresseerd drukwerk, de huis-aan-huiskranten en daarmee de lokale nieuwsvoorziening schaadt. Tevens maken de coronamaatregelen des te meer duidelijk hoe kwetsbaar lokale media zijn in een crisis met teruglopende reclame-inkomsten. Dit terwijl journalistiek in het algemeen, maar juist ook lokale journalistiek nú in tijden van crisis goed wordt gelezen en daar een behoefte aan bestaat. Kwalitatieve goede lokale en regionale journalistiek gaat gebukt onder deze financiële onzekerheden. Tegelijkertijd zien wij kansen ontstaan in samenwerkingsverbanden.

De vraag van de provincie Utrecht

De Provincie Utrecht is gebaat bij een sterke, regionale, journalistieke infrastructuur en samenwerking. Zorgen over lokale journalistiek blijken uit de initiatieven voor eigen onderzoek naar lokale journalistiek, van de gemeente Utrecht en de gemeente Woerden. Daarnaast zijn ook de mogelijkheden in de provincie zichtbaar zoals in de samenwerking tussen RTV Utrecht en de lokale media in Amersfoort. De Provincie Utrecht wil het medialandschap van de 26 gemeenten in kaart

brengen, witte vlekken en knelpunten inzichtelijk maken en samenwerkingsmogelijkheden verkennen en op gang brengen met de direct betrokkenen, zoals gemeenten en verschillende lokale media.

In dit onderzoek wordt het medialandschap van de 26 gemeenten van de provincie Utrecht in kaart gebracht met de nadruk op de mogelijke regionale samenwerkingen. Bevindingen worden voorgelegd aan een representatieve groep van respondenten uit de gemeentes. Daarnaast wordt inspiratie gehaald uit voorbeelden van samenwerkingsprojecten elders in Nederland.

Definities en criteria

(Onafhankelijke) journalistiek

Het registreren en duiden van de voor iedereen zichtbare werkelijkheid volgens de formule van de 5 W's en de H (wie, wat, waar, wanneer, waarom en hoe).

Onderzoeksjournalistiek

Aan 'kritische en diepgravende journalistiek' kennen wij de volgende kenmerken toe:

- ⦿ Onderzoeksjournalistiek start met een eigen – in onafhankelijkheid geformuleerde onderzoeksvraag;
- ⦿ Onderzoeksjournalistiek beoogt feiten en verbanden bloot te leggen die apart of in hun samenhang nog niet zichtbaar waren;
- ⦿ Er moet een zeker 'algemeen belang' in het geding zijn;
- ⦿ Er worden onderzoeksjournalistieke methoden ingezet;
- ⦿ Onderzoeksjournalistiek kost over het algemeen meer tijd dan reguliere journalistiek.

Lokale en regionale journalistiek

In dit onderzoek definiëren we lokale en regionale journalistiek als berichtgeving afkomstig van een medium dat zich tot doel gesteld heeft om te informeren over onderwerpen in een bepaalde gemeente of regio. Hier zijn verschillende media voor denkbaar:

- ⦿ Een lokaal dagblad met lokaal nieuws;
- ⦿ Regionaal dagblad met lokaal nieuws;
- ⦿ Een huis-aan-huiskrant met lokaal nieuws;
- ⦿ Buurt- en wijkkranten;
- ⦿ Een lokale publieke omroep;
- ⦿ Een lokale commerciële omroep;
- ⦿ Een regionale publieke omroep actief voor de gemeente;

- ⦿ Privaat gerunde lokale nieuwssites (hyperlocals);
- ⦿ 'Bloggende' bewoners.

Sterk mediaveld

In dit onderzoek hanteren we criteria aan de hand waarvan we de vitaliteit van de lokale en regionale media kunnen bepalen en de stand van zaken in de provincie Utrecht kunnen opmaken. Die criteria zijn:

- ⦿ Inhoudelijk onafhankelijke/vrije nieuwsgaring
- ⦿ Bieden van informatie, nieuws, achtergrond en duiding
- ⦿ Aanwezigheid bij - en aandacht voor lokale politiek/democratie
- ⦿ Aantal journalisten die aan nieuwsgaring doen in de gemeente (NVJ hanteert norm 1 op 10.000 inwoners)
- ⦿ Bereik onder inwoners
- ⦿ Structurele financiële basis
- ⦿ Bij voorkeur bepaalde mate van differentiatie in profielen en soort media (papier, digitaal, tv en radio)
- ⦿ Bij voorkeur ook ruimte voor onderzoeksjournalistiek
- ⦿ Bij voorkeur bepaalde mate van onderlinge concurrentie

Doel en aanpak

In dit onderzoek gaan wij op zoek naar de wijze waarop gemeenten, provincie en lokale en regionale media gezamenlijk de lokale en regionale media-infrastructuur in de provincie Utrecht kunnen versterken. Het eindadvies ontstaat met drie stappen:

- ⦿ Een inventarisatie van de actuele stand van zaken van de lokale en regionale media in de provincie Utrecht, waarbij we met nadruk kijken naar huidige en mogelijke regionale samenwerkingsverbanden in de provincie en best practices uit andere delen van het land.
- ⦿ Een onderzoek naar de mogelijke samenwerkingsvormen, waarbij we zowel de juridische aspecten als de voorkeuren bij de media en gemeenten meenemen.
- ⦿ Advies over welke (regionale) samenwerkingsvormen de meeste kans van slagen hebben en stellen wij een handreiking op.

Actuele stand van zaken in Utrecht

We zijn gestart met een rondgang langs de gemeenten in de provincie Utrecht en een selectie van de lokale omroepen, huis-aan-huiskranten en andere vertegenwoordigers van de mediasector. Met hen bespreken wij de actuele stand van zaken van de lokale en regionale media in de provincie Utrecht. Hieronder beschrijven wij het medialandschap per gemeente geordend naar regio. Per gemeente geven wij met plussen en minnen inzicht in de situatie en waar gegevens voorhanden waren hebben wij oplagecijfers en bereik opgenomen.

Regio Eemland

Amersfoort (157.000)

Amersfoort heeft een divers medialandschap met Mediacentrum Amersfoort (samenwerking tussen bibliotheek, Stadsbron, BDU, RTV Utrecht), Mediagroep-EVA (lokale omroep Amersfoort en Leusden EVA en samenwerking lokale omroepen in regio/ streekomroep in oprichting), AD/ regio Amersfoort, Stad Amersfoort (BDU), lokale initiatieven zoals AmersfoortGezien, Radio Golfbreker, Snap TV, WAR, Keitv.nl en podcasts zoals Stadsdialoog en Zever op Zondag. De gemeente is partner in de Stadsdialoog.

Alle media bieden een palet aan informatie waaronder informatie en duiding (onafhankelijke journalistiek). De mediagroep (lokale omroep) heeft de griffie voorgesteld de gemeenteraadsvergaderingen uit te gaan zenden. De meeste media volgen de lokale democratie en besteden regelmatig aandacht aan de lokale politiek (doen interviewverzoeken, nemen initiatief tot contact met de gemeente, volgen sociale media). De gemeente heeft een projectsubsidieregeling journalistiek met een budget van 44.000. Het doel van de regeling is 'het versterken en vernieuwen van de lokale journalistiek en het media-aanbod in de gemeente Amersfoort'.

- + breed palet
- + samenwerking en uitwisseling
- + gemeentelijke subsidieregeling
- toekomst samenwerking onduidelijk

Bereik Stad Amersfoort (BDU)

- Oplage van 58.000 en dekking 43,2 procent van de huishoudens binnen de gemeente

Leusden (30.030)

In Leusden zijn verschillende media actief: de Leusden Courant (BDU) is een lokaal huis aan huiskrant, verschijnt elke woensdag gratis en sinds Corona biedt de LC ook een premium Interneteditie (tegen betaling). Het dagblad AD verschijnt met een Amersfoort regiokatern. Lokale omroep EVA wordt gedeeld met Amersfoort. Leusden heeft een lokale radiozender Golfbreker Radio en de kern Achterveld heeft een internetkrant Achterveld.net. De Leusden Courant biedt lokale journalistiek en volgt de lokale politiek. Het AD heeft een journalist in Leusden die het lokale nieuws volgt maar zijn artikelen worden door het AD niet altijd geplaatst. Beide omroepen zenden niet live uit dus brengen geen actueel nieuws. Achterveld.net biedt politiek nieuws gericht op de eigen wijk.

- + lokaal nieuws (nu tijdens Corona een plus)
- Samenwerking
- Professionalisering neemt af

Bereik Leusden Courant (BDU)

- Oplage 19.000 en een dekking van 67,7% binnen de gemeente

Soest (46.099)

De huis aan huis krant Soester Courant (BDU) bestaat uit twee edities:

- Huis aan huis blad (beperkte content) als opvolger van Soest.Nu
- Betaalde weekeditie (brede content). Ongeveer helft huishoudens in Soest heeft een abonnement

De kern Soesterberg heeft de internetkrant Soesterberg.nu met lokaal nieuws. De lokale (vrijwilligers) omroep is Radio Soest. Daarnaast zijn er twee dagbladen waarin nieuws over Soest staat: de Gooi en Eemlander (Mediahuis Nederland) en het AD (regiokatern Amersfoort).

De Soester Courant (betaalde editie) heeft een journalistiek gedeelte met actualiteit in brede zin, politiek in brede zin en lifestyle/nieuws. De SC volgt de raadsvergaderingen, de lokale democratie en brengt nieuws over gemeentelijk beleid. Radio Soest heeft een actualiteitenrubriek, zendt de raadsvergaderingen uit en interviewt wethouders en fractievoorzitters.

- + breed palet
- + betaalde editie van SC groot bereik
- geen lokale televisie

Bereik Soester courant (BDU)

- Oplage van 25.000 en een dekking van 61,1% binnen de gemeenten

Bunschoten (21.876)

De huis aan huis krant van Bunschoten is de De Bunschoter (verschijnt als huis aan huis blad op woensdag en op maandag en vrijdag voor abonnees). De lokale omroep Spakenburg (zendt uit op televisie en via kabelkrant) en RTV Bunschoten (uitzending via YouTube). Op Facebook is BusBa actief. Ook nieuws uit Bunschoten staat in het regiokatern Amersfoort van het AD.

Bunschoten heeft veel media en vooral de Bunschoter is belangrijk voor inwoners en gemeente. Kent een hoge abonnee-dichtheid. Bunschoter plaatst persberichten 1:1 door en brengt eigen artikelen. BS is altijd bij alle raadsvergaderingen en bij de raadscommissies. Daardoor zijn inwoners goed op de hoogte en zeer betrokken bij de lokale politiek.

+ breed palet

+ betaalde editie Bunschoter

Bereik De Bunschoter

- Oplage van 10.000

Baarn (24.900)

Baarn heeft de lokale omroep RTV Baarn en huis aan huis blad Baarnsche Courant (BDU media). De lokale omroep heeft samen met de lokale omroepen in de omliggende gemeenten in 2016 de intentie uitgesproken tot streekomroep (aangemeld bij NLPO). Het AD regiokatern Amersfoort brengt ook nieuws uit Baarn.

Bereik Baarnsche Courant (BDU)

- Oplage van 6.000 en een dekking van 30.3% binnen de gemeente

Betuwe

Vijfheerenlanden (55.712)

De gemeente Vijfheerenlanden heeft een huis-aan-huis krant het Kontakt editie Vianen (10.000) editie Leerdam (22.000) en Alblasserwaard (22.000), de regionale editie van het AD en de lokale omroep SRC FM. Het AD heeft een journalist die binnen de gemeente actief is en de gemeenteraad kritisch volgt. Huis-aan-huis krant het Kontakt plaatst vooral persberichten. Lokale omroep SRC FM is aanwezig bij persmomenten van de gemeente en is de laatste tijd steeds meer bezig met het maken van filmpjes met interviews met bewoners en politici voor de website.

+ Dagblad met actieve correspondent

- Moeite met het betrekken van andere media bij persmomenten en politiek nieuws

Bereik het Kontakt

Editie Leerdam oplage 31.000 en een dekking van 32,6%

Editie Vianen oplage van 16.000 en een dekking van 31,8% binnen de gemeente

Editie Alblasserwaard van 52.000 en een dekking van 44,4% binnen de gemeente

Regio De Bilt/Zeist/Bunnik

De Bilt (42.824)

In de Bilt zijn drie huis-aan-huis kranten actief: 'De Vierklank' (zelfstandig), 'De Biltse Courant' (DPG media) en 'De Stadpers' (zelfstandig). Regio tv de Bilt is de lokale televisie omroep met een radiotak: Roulette FM. Daarnaast doen RTV Utrecht en het AD (Utrechts Nieuwsblad) verslag van de gemeente de Bilt. De Vierklank is van de huis-aan-huis kranten het actiefst in de gemeente en een belangrijk bron van nieuws voor de inwoners. De Vierklank is aanwezig bij raadsvergaderingen en volgen de lokale politiek. De andere twee huis-aan-huis kranten plaatsen voornamelijk persberichten.

- + Drie verschillende lokale merken waaronder een twee zelfstandig huis-aan-huisblad

Bereik De Biltse Courant (DPG)

- Oplage 19.000 en een dekking van 50,7% binnen de gemeente

Bereik de Vierklank

- Oplage 20.500 en een dekking van 54,7% binnen de gemeente

Bereik De Stadpers

- Oplage 13.010 en een dekking van 34,7% binnen de gemeente

Bunnik (15.192)

In Bunnik zijn twee huis-aan-huis kranten actief. Waarvan één lokaal is: 't Groentje Bunniks Nieuws' (BDU) en 'De Nieuwsbode' doet voornamelijk verslag in Zeist en in mindere mate van Bunnik. 'Bunniks Nieuws' volgt de lokale politiek kritisch-onafhankelijk. De lokale omroep RTV Slotstad bedient twee gemeenten Bunnik en Zeist. RTV Slotstad zendt de raadsvergaderingen live uit en maakt daarnaast voornamelijk items over sport, recreatie en bewoners.

- + Lokaal huis-aan-huisblad doet verslag van lokale politieke besluitvorming
- Weinig concurrentie

Bereik 't Groentje Bunniks Nieuws (BDU)

- Oplage 18.000 en een dekking van 74,5% binnen de gemeente

Zeist

Interview volgt

Food Valley

Renswoude (5.529)

In Renswoude is maar één medium dat enkel en alleen lokaal nieuws brengt: huis-aan-huisblad 'De Heraut' uitgegeven door de lokale ondernemersvereniging. De subsidie beschikbaar voor de lokale omroep gaat naar Radio Midland FM en die is tevens de lokale omroep voor de gemeenten Veenendaal en Woudenberg. Daarnaast zijn er twee journalisten in de regio die voor verschillende media stukken schrijven over Renswoude, ze schrijven voor: De Gelderlander, De Scherpenzeelse krant (BDU) en De Rijnpost (DPG). Deze journalisten zijn aanwezig bij raadsvergaderingen en volgen de belangrijke dossiers binnen de lokale politiek. De Heraut brengt bijna uitsluitend persberichten van lokale ondernemers en verenigingen. Midland FM heeft elke week een politiek radioprogramma van drie keer een uur voor alle drie de gemeenten. Drie keer per week wordt een gast geïnterviewd over de lokale politiek in de drie gemeenten.

- + 2 actieve correspondenten die schrijven voor verschillende media.
- Lokale media doet maar beperkt verslag doet van de lokale democratie, dat gebeurt wel door regionale media.

Bereik De Heraut

onbekend

Rhenen (20.004)

In Rhenen zijn meerdere lokale partijen actief, waaronder twee huis-aan-huis kranten (De Hank en Het Gemeentenuws Neder Betuwe: Rhenen), online platform (Grebe krant) en een dorpskrant (de Achterberg). Daarentegen is er geen lokale omroep. Huis-aan-huis blad 'De Hank' komt één keer per maand uit en wordt gerund door vrijwilligers. De inhoud bestaat uit berichten over lokale ondernemers en ingezonden stukken van inwoners van Rhenen. De politiek wordt gevolgd door regionaal dagblad de Gelderlander (de Vallei editie). De Gelderlander is minder vaak aanwezig bij raadsvergaderingen dan voorheen.

- + Meerdere lokale media actief
- Geen lokale omroep
- Verslaggeving over lokale politiek neemt af

Bereik De Hank

onbekend

Bereik Gemeentenieuws Neder Betuwe Rhenen

- Oplage 21.000

Veenendaal (65.589)

In Veenendaal waren twee lokale huis-aan-huis kranten actief: De Rijnpost (DPG) en Veenendaalse Krant (BDU). BDU heeft zich (1 januari 2020) teruggetrokken uit Veenendaal en daarmee is de Veenendaalse krant komen te vervallen. Er zijn twee online nieuwsplatformen: indebuurt.nl/veenendaal en regiosportveenendaal.nl. Midland FM verzorgt de lokale radio omroep. Regionaal Dagblad De Gelderlander (de Vallei editie) doet verslag over de gemeente Veenendaal. Bij persmomenten van de gemeente is er altijd een correspondent van de Gelderlander aanwezig en duidt gemeentelijke besluiten. Berichtgeving van De Rijnpost is voornamelijk gericht op *human interest*. De communicatie afdeling van de gemeente volgt de ontwikkeling van de online nieuws platformen. Plaatst hier persberichten en gaat na hoe hier online op wordt gereageerd door lezers.

- + Opkomst online platformen
- Afgelopen tijd concurrentie verschaald en actief lokaal medium gestopt
- Mede hierdoor wordt de politiek in mindere mate gevolgd

Bereik De Rijnpost

- Oplage van 44.000 en een dekking van 48,7% binnen de gemeente

Woudenberg (13.166)

In Woudenberg zijn de volgende media actief: De Woudenberger (BDU) is een lokale weekkrant voor abonnees waar iets meer dan de helft van de huishoudens een abonnement bij heeft. Nieuws uit Woudenberg komt daarnaast voor in dagblad AD (Amersfoortse Courant). Midland FM ontvangt de gemeentelijke subsidie voor de lokale omroep. De Woudenberger volgt de politiek, zowel landelijk (uit Den Haag) als gemeentelijk, is kritisch en informatief.

- + Lokaal abonnee krant die de lokale politiek kritisch onafhankelijk volgt
- Niet een heel breed aanbod aan lokaal nieuws

Bereik De Woudenberger

- Oplage van 7.000 en dekking van 49,5% binnen de gemeente

Gooi en Vechtstreek

Eemnes (9.113)

'De Ronde' is het huis-aan-huisblad in Eemnes met beperkt lokaal nieuws en persberichten van de gemeente. De lokale politiek wordt daarnaast gevolgd door journalisten van dagblad de Gooi- en Eemlander en sporadisch door huis-aan-huiskrant de Laarder Courant BEL, deze zijn minder vaak aanwezig bij raadsvergaderingen dan voorheen. De gemeentelijke subsidie voor de lokale omroep gaat naar Radio 6 FM en is sinds een aantal jaar onderdeel van RTV Noord Holland.

- Media landschap is verschaald
- Regionale media doen steeds minder verslag van de lokale politiek

Bereik De Ronde

Onbekend

Stichtse Vecht (64.336 inwoners)

Stichtse Vecht heeft naast RTV Stichtse Vecht en AD/Utrecht Nieuwsblad nog één weekblad (VAR Nieuwsblad). Verder zijn er nog de Vreelandbode en de Vechtse Internet Krant. De eerste drie media volgen de lokale politiek, door te berichten over raadsvergaderingen, politiek commentaar in de kolommen op te nemen (VAR Nieuwsblad) en live verslag van de raadsvergaderingen te doen en een politiek programma uit te zenden (RTV Stichtse Vecht). Wel is er sprake van verschralling, van de twee weekbladen die er vorig jaar waren is er nu nog één over. Naast het uitwisselen van beelden tussen RTV Utrecht en RTV Stichtse Vecht is er weinig sprake van samenwerking.

- + Veel aandacht voor lokale democratie
- Media landschap verschaalt, nog maar één weekblad over

Bereik VAR nieuwsblad Stichtse Vecht

- Oplage 36.000 en dekking van 65,8% binnen de gemeente

Gouwe en Hollandse IJssel

Woerden (52.197)

Het AD is met een katern actief in Woerden, RPL Woerden is de lokale omroep die inhoudelijke programmering biedt. Daarnaast is er een huis-aan-huiskrant De Woerdense courant (DPG) en een

onlineplatform indebuurt.nl/woerden. AD en RPL volgen de lokale politiek (nieuws en berichtgeving), minder duiding of achtergrond.

- + Meerdere partijen die aan verslaglegging doen
- + Actieve Lokale omroep
- Mist kritische journalistiek die de lokale politiek actief volgt
- Actief online platform woerden.tv vorig jaar gestopt

Bereik Woerdense Courant (DPG)

- Oplage van 29.000 en dekking van 38,5 % binnen de gemeente

Montfoort (13.996)

In Montfoort is alleen het lokale radio station 'Radio stad Montfoort' lokaal actief. Dit zendt de raadsvergaderingen uit maar doet niet zelf aan nieuwsgaring. Daarnaast zijn er twee huis-aan-huis kranten in andere gemeenten die af en toe over Montfoort schrijven. Alleen zelfstandig huis-aan-huisblad 'De IJsselbode' uit Oudewater stelt regelmatig vragen aan de gemeente over besluitvorming en beleidsonderwerpen. Grotere regionale merken (AD) slaan de gemeente Montfoort over.

- Geen lokale media die verslag doen van de lokale politiek. Alleen de lokale omroep zendt de raadsvergaderingen uit.

Heuvelrug

Utrechtse Heuvelrug (49.515)

De Kaap en Stichtse courant (BDU), heeft zowel een abonnee krant als een gratis huis-aan-huis editie en is wat groter qua redactie dan een gemiddeld huis aan huis blad. De krant volgt de politiek structureel. Regiogo is de lokale radio omroep en die is ook actief in Wijk bij Duurstede. Regiogo is aanwezig bij persmomenten en brengt interviews met politici. Daarnaast worden lokale persberichten gedeeld door: Utrechts Nieuwsblad (AD), regionaal dagblad de Gelderlander, Puuhr (online), Dorp & Streek Nieuws (online), Rijnpost (DPG), RTV Slotstad (omroep van gemeente Zeis en gemeente Bunnik). Van deze partijen zijn het AD en RTV ook aanwezig bij belangrijke persmomenten van de gemeente.

- + Verschillende media aanwezig bij persmomenten van de gemeente
- Aandacht voor lokale politiek neemt de afgelopen jaren wel af, journalisten kunnen niet overal meer bij zijn.

Bereik De Kaap Abonnee (BDU)

- Oplage 15.000 en dekking van 32,4% binnen de gemeente

Bereik De Kaap / Stichtse courant gratis (BDU)

- Oplage van 13.000 en een dekking van 32,4% binnen de gemeente

Wijk bij Duurstede (23.762)

Het mediaveld in Wijk bij Duurstede is vrij divers. Huis-aan-huiskrant 't Groentje (BDU), online platform ditiswijk.nl, AD (regio Zuidoost), RTV Utrecht en lokale radio Regio90. Er is een goeie mix. Een huis-aan-huisblad dat actief de lokale politiek volgt en duidt, een (onafhankelijk) online platform dat schriftelijk vragen indient bij de gemeente en persberichten plaatst, een lokale radio met items over de lokale sportvereniging en interviews met bijzondere inwoners van de gemeente.

- + divers journalistiek veld voor kleine gemeente

Bereik 't Groentje Wijknieuws (BDU)

- Oplage van 18.000 en een dekking van 72,1% binnen de gemeente

Lekstroom

Lopik (14.473)

Er zijn drie huis-aan-huiskranten met lokaal nieuws over Lopik: Het Kontakt, Zenderstreeknieuws IJsselstein Lopik en de IJselbode (komt uit in gemeente Oudewater). Daarnaast worden persberichten van de gemeente verstuurd naar het AD (Utrechts Nieuwsblad) en RTV Utrecht, deze worden vaak overgenomen. Er is geen lokale omroep. Journalisten van het Kontakt en het AD zijn aanwezig bij persmomenten en het Kontakt is elke week bij de raadsvergaderingen en is het meest actief.

- + Lokaal huis-aan-huisblad altijd aanwezig bij raadsvergaderingen
- Geen lokale omroep

Bereik Zenderstreeknieuws Lopik (DPG)

- Oplage van 24.000 en dekking van 57,1% binnen de gemeente

Bereik Het Kontakt Lopik

- Oplage van 26.000 en dekking van 43,7% binnen de gemeente

Houten (49.466 inwoners)

Het huis-aan-huis-blad, 't Groentje, is relatief actief met eigen berichten en volgt de raadsvergaderingen op structurele basis. Dit blad nam vorig jaar het enige andere huis-aan-huisblad over. De bladen verkeerden het afgelopen jaar in financieel zwaar weer. Omroep Houten doet verslag van de raadsvergaderingen met een radioprogramma over de lokale politiek. De gemeente organiseert een wekelijks persgesprek, waar 't Groentje, Omroep Houten en AD/Utrechts Nieuwsblad altijd bij aanwezig zijn. Omroep Houten heeft gekozen voor radio en internet, waardoor er geen lokale tv-zender is, maar die lijkt niet gemist te worden. Juist de focus op radio en internet geeft de omroep de mogelijkheid om daar meer in te investeren. Met name Omroep Houten heeft veel tijd gestoken in samenwerkingen, bijvoorbeeld in een lokaal mediacentrum, samen met Nieuwegein, maar daar was weinig belangstelling voor. 't Groentje en RTV Utrecht werken samen door content met elkaar te delen.

- + Goede relatie tussen lokale politiek en bestuur en pers
- + Pers volgt lokale besluitvorming nauwgezet
- Pogingen tot samenwerking komen niet van de grond

Bereik 't Groentje Houten (BDU)

- Oplage van 30.000 en een dekking van 59,4% binnen de gemeente

Nieuwegein (62.235 inwoners)

RTV Utrecht en het AD/Utrechts Nieuwsblad hebben beide twee journalisten die ook het nieuws in Nieuwegein verslaan. Verder is er een lokaal huis-aan-huis blad (De Molenkruier) met 1 professionele journalist en enkele online platforms. Er is in het verleden een lokale omroep geweest, maar die is enkele jaren geleden vanwege ruzie gestopt. De gemeente heeft nog altijd geld begroot voor een lokale omroep. De lokale politiek wordt door de media niet actief gevolgd. Bij een persgesprek komen het AD en RTV Utrecht wel, maar voor hun verslaggevers is Nieuwegein een van de gemeenten die gevolgd worden. Het online platform PEN en RTV Utrecht werken samen door content te delen. Verder is er geen sprake van samenwerkingsverbanden. Bij de gemeente bestaan zorgen over het gebrek aan journalistiek in het medialandschap.

- Geen lokale omroep
- Weinig aandacht voor lokale democratie
- Vrijwel geen professionele journalisten met focus op Nieuwegein

Bereik De Molenkruier (DPG)

- Oplage van 35.000 en een dekking van 30% binnen de gemeente

Vecht en Venen

De Ronde Venen (44.000)

In De Ronde Venen zijn twee huis-aan-huiskranten: de Groene Venen en de Meerbode. RTV Ronde Venen is de lokale omroep. Er zijn twee online nieuwsplatformen: 0297.nl en Petershotnieuws.nl. Dagblad AD heeft een editie waar nieuws over de Ronde Venen verschijnt. Er is een breed scala aan nieuws. Beide huis-aan-huiskranten volgen de politiek, maar doen ook verslag over sport en evenementen. RTV Ronde Venen zendt raadsvergaderingen uit en maakt daarnaast zelf items over politieke onderwerpen. De gemeente merkt dat de lokale media een moeilijke tijd hebben door de coronamaatregelen. De gemeente heeft ter ondersteuning meer producten afkocht in de vorm van pagina's bij de huis-aan-huiskranten en extra uitzendingen bij RTV Ronde Venen. De lokale omroep werkt daarnaast samen met verenigingen en andere organisaties in de gemeente.

- + divers veld en een zekere mate van concurrentie
- + Lokaal huis-aan-huisblad doet alles binnen de mogelijkheden om informatief en duidelijk te zijn.

Bereik de Meerbode

- Oplage van 16.400

Bereik de Groene Venen

- Oplage van ruim 19.000

Utrecht

Utrecht (352.866 inwoners)

De gemeente Utrecht voerde een eigen onderzoek uit naar het medialandschap (Verkenning Mediabeleid: <https://ris2.ibabs.eu/Reports/ViewListEntry/Utrecht/084cb12d-a1cf-407b-9a80-867f2932c9b4>).

De stad Utrecht kent een uitgebreid netwerk aan lokale media. Lokale omroepen (RTV Utrecht, FunX), dagbladen met lokale katernen (AD/Utrechts Nieuwsblad en Telegraaf Utrecht) en huis-aan-huis kranten (VAR NWS, Stadsblad Zuidwest, De Brug en DUIC) en er zijn veel online partijen actief, onder meer 60 zogenoemde hyperlocals. Er is een bredere mediacultuur, vanwege onderwijsinstellingen die zich richten op mediaprofessionals (HKU, UU, HU en GLU). In Utrecht is relatief weinig journalistiek die de lokale politiek en actuele onderwerpen volgt, duidt, controleert en onderzoekt. Er is vooral veel nieuws, en maar weinig achtergrond en opinie. Ook het veld geeft in het rapport aan dat het gebrek aan de controlerende functie een serieus probleem is.

Er is veel versnippering en maar weinig onderlinge uitwisseling van vaardigheden, terwijl er wel behoefte is om gezamenlijk oplossingen te bedenken, bijvoorbeeld op het vlak van digitale innovatie. Om in te zetten op meer samenwerking wordt er een mediacafé gefaciliteerd door de gemeente, als platform om elkaar te ontmoeten. Verder lijken er kansen op het delen van elkaars content.

- + Uitgebreid netwerk van lokale media
- + Bredere mediacultuur met onderwijsinstellingen die focus op media hebben
- + Veel hyperlocals
- Relatief weinig achtergrond en opinie
- Controlerende functie wordt weinig beoefend
- Veel versnippering en weinig onderlinge uitwisseling van inhoud en vaardigheden

Bereik VAR NWS

- Oplage van 67.000 en een dekking van 17,6% binnen de gemeente

Stadsblad Zuidwest

- Oplage van 45.0000 en een dekking van 12,1% binnen de gemeente

De Brug (DGP)

- Oplage van 17.000 en een dekking van 5,9% binnen de gemeente

DUIC

- Oplage van 47.000 en een dekking van 12,6% binnen de gemeente

Voorlopige bevindingen:

Inhoudelijk onafhankelijke/vrije nieuwsgaring

In alle gemeenten in de provincie Utrecht zijn media actief die lokaal nieuws verzorgen. Het aantal en de soort media kennen in de ene gemeente veel variatie (Amersfoort, Bunschoten, Ronde Venen) en in de andere gemeente is die vrij eenzijdig (Nieuwegein, Vijfheerenland).

De meeste huis-aan-huis kranten zijn eigendom van twee mediabedrijven: BDU en DPG, waarbij de eerste in huis-aan-huis is gespecialiseerd en het tweede bedrijf een groot (Vlaams) mediaconcern is waar ook het AD en zijn regionale edities deel van uitmaakt. In enkele gemeenten verschijnen ook onafhankelijke huis-aan-huis bladen. De Vierklank in De Bilt en de Bunschoter zijn daarvan

voorbeelden. In drie gemeenten is geen lokale omroep actief. In een enkele gemeente (bijvoorbeeld Houten) kiest de omroep bewust voor radio en internet en zendt niet op televisie uit.

Bieden van informatie, nieuws, achtergrond en duiding

In alle gemeenten verschijnen huis-aan-huis kranten en die bieden de lezer informatie en (soms) nieuwsartikelen (dat laatste geldt vooral voor de huis-aan-huis kranten van BDU). De dagbladen in de provincie (het AD, de Gelderlander, en Gooi en Eemlander) bieden naast dagelijkse nieuwsberichten ook achtergrondinformatie. Datzelfde geldt voor RTV Utrecht. De gemeenten merken dat de regionale dagbladen en de regionale omroep niet in alle gemeenten even actief zijn.

De lokale omroepen (grotendeels vrijwilligersorganisaties) leveren kijkers, luisteraars en lezers informatie en achtergronden. Lang niet alle omroepen zenden rechtstreeks uit waardoor er (via de televisie) geen actueel nieuws gebracht wordt.

In verschillende gemeenten (en de kernen binnen die gemeenten) zijn digitale media actief (hyperlocals). Daaronder zijn media die lokaal nieuws, achtergrond en duiding bieden (soms ook op actie gericht). De gemeente Amersfoort ondersteunt lokale kritisch onafhankelijke journalistieke productie met een subsidieregeling. De gemeente Utrecht initieert onderzoek naar de lokale media.

Als we kijken naar de variëteit van media en de mate van concurrentie zien we dat in de meeste gemeenten een huis-aan-huis blad verschijnt en er een lokale omroep (soms alleen radio) is. Daarnaast verschijnt een regionaal dagblad (AD). In enkele gemeenten brengen hyperlocals en facebookpagina's lokaal nieuws. Daar waar het huis-aan-huis blad ook onderdeel is van het mediaconcern van het AD is de differentiatie in nieuwsvoorziening beperkt. Het mediaconcern verdeelt de onderwerpen over dagblad en huis-aan-huisblad waardoor de uitdaging om als eerste een scoop te hebben mist. Er is lokaal nauwelijks concurrentie.

Het ontbreekt in de hele provincie aan onderzoeksjournalistiek met uitzondering van de website Stadsbron in Amersfoort. Ook kritische achtergrondjournalistiek, opinie en lokaal relevante (kritische) journalistiek ontbreekt grotendeels.

Aanwezigheid bij - en aandacht voor de lokale politiek/democratie

De aanwezigheid van de lokale en regionale media bij commissie- en gemeenteraadsvergaderingen en persgesprekken varieert sterk per gemeente. Datzelfde geldt voor het volgen van (actuele) beleidsonderwerpen.

In sommige gemeenten heeft het huis aan huisblad van BDU naast de gratis editie die afhankelijk is van advertentie-inkomsten een betaalde editie waarin de lokale politiek nauwlettender gevolgd wordt. Er

zijn ook huis aan huis bladen waarin de politiek gevolgd wordt, zonder dat dit een betaalde editie is, 't Groentje Bunniks Nieuws' in Bunnik is hier een goed voorbeeld van.

Sommige lokale omroepen hebben veel aandacht voor de lokale politiek en gemeentelijk beleid en nemen bijvoorbeeld regelmatig interviews af met wethouders en raadsleden op radio/tv. In Houten is er een wekelijks politiek programma op de radio. Zo zijn er meer omroepen die op die manier aandacht geven aan de gemeentelijke politiek. RTV Utrecht en het AD geven niet elke gemeente even veel aandacht, verslaggevers bedienen vaak meerdere gemeenten tegelijkertijd en moeten prioriteiten stellen. In ongeveer de helft van de gemeenten zijn er lokaal verschillende journalisten actief. Gemeenten merken dat de artikelen van lokale verslaggevers bij het AD niet altijd geplaatst worden.

CONCEPT

Stand van zaken en bereik in Nederland

Na een overzicht per Utrechtse gemeente vatten we in dit hoofdstuk informatie samen over de stand van zaken lokale en regionale media in Nederland. De lokale krant zoals een huis-aan-huis krant of de lokale editie van een regionaal dagblad zijn samen met hun online aanbod de voornaamste bron voor lokaal nieuws voor de Nederlandse bevolking. Bijna de helft van de Nederlandse bevolking (48%) laat zich hierdoor wekelijks over lokaal nieuws informeren. Lokale en regionale televisie en radio volgen op de tweede en derde plaats. Dit in tegenstelling tot het landelijke nieuws dat de meeste Nederlanders vooral via televisie tot zich nemen. Zelfstandig online aanbod speelt een veel minder belangrijke rol binnen de lokale nieuwsvoorziening¹. In onderstaande paragrafen gaan we in op de belangrijkste lokale en regionale nieuwsmedia en leggen waar mogelijk een relatie met de hiervoor geschetste situatie in de provincie Utrecht.

Regionale kranten (dagbladen)

Net als de landelijke kranten hebben regionale kranten te kampen met een afname in betaalde printoplage. Oplageverlies van regionale kranten was in de eerste 10 jaar van deze eeuw stabiel, maar loopt vanaf 2010 op². Waar tussen landelijke kranten redelijk grote verschillen zijn in de afname, is de afname tussen regionale kranten ongeveer gelijk en gemiddeld lager dan bij de landelijke kranten (in 2017 was het regionale oplage verlies tov 2016 gemiddeld 4%)³.

Bereik

Ongeveer 20% van de Nederlandse huishoudens heeft een abonnement op een regionaal dagblad. Het bereik onder mannen en vrouwen is nagenoeg gelijk. In de leeftijdscategorie 65+ is het bereik bijna twee keer zo groot en in de leeftijdscategorie 20-34 is het bereik minder dan de helft. Die laatste leeftijdsgroep wordt dus slecht bereikt door de regionale dagbladen. Gemiddeld bereiken regionale dagbladen huishoudens op een laag welstandsniveau beter dan huishoudens met een hoog welstandsniveau.

Tabel ...: bereik regionale dagbladen naar categorie⁴

Geslacht	Leeftijd
----------	----------

¹ Digitaal News Report 2020, Reuters, 2020

² <https://www.svdj.nl/de-stand-van-de-nieuwsmedia/oplage-3-oplageverlies-regionale-dagbladen-loopt-op/>

³ <https://www.svdj.nl/de-stand-van-de-nieuwsmedia/oplage-regionale-kranten-mediahuis/>

⁴ Cijfers verkregen uit NOM dashboard. NOM (nationaal onderzoek multimedia) is een Joint Industry Committee (JIC); een onafhankelijke non-profit organisatie, waarin alle marktpartijen zijn vertegenwoordigd (adverteerders, uitgevers/media-exploitanten, media-adviesbureaus). Deze organisatievorm zorgt voor betrouwbare, transparante en onderling vergelijkbare cijfers.

Categorie	Soort	Allen 13+	Man	Vrouw	13-19	20-34	35-49	50-64	65+
	Projectie (x1000)	14.668	7.254	7.414	1.443	3.206	3.325	3.563	3.131
	Steekproef	34.284	15.956	18.328	2.091	6.672	8.429	9.587	7.505
Regionale Dagbladen	x 1000	2.945	1.528	1.417	171	303	429	854	1.189
Regionale Dagbladen	%	20,1	21,1	19,1	11,9	9,4	12,9	24	38

Vervolg tabel...:

		Naar welstandsniveau			
Categorie	Soort	W1 (hoog)	W2	W3	W4+W5 (laag)
	Projectie (x1000)	3.401	2.257	3.554	5.456
	Steekproef	8.504	4.831	8.336	12.613
Regionale Dagbladen	x 1000	587	414	639	1.305
Regionale Dagbladen	%	17,3	18,3	18	23,9

Provincie Utrecht

Van de regionale dagbladen heeft het AD verreweg de meeste regionale titels voor gemeenten in de provincie Utrecht in combinatie met een regulier AD abonnement. De Gelderlander (van hetzelfde mediahuis als het AD) verslaat het nieuws in de oostelijke gemeenten van de provincie (o.a. Renswoude, Rhenen, Veenendaal en de Utrechtse Heuvelrug). De Gooi- en Eemlander is actief in o.a. de gemeenten Soest en Eemnes.

Tabel...: oplage en bereik regionale dagbladen in Provincie Utrecht

Regionaal dagbladen in de provincie Utrecht	Oplage	Dekking op gehele Nederlandse bevolking (13+)
AD grootstedelijk Utrecht	172.000	1,2%
AD Amerfoortse courant	47.000	0,3%
AD Groene hart	101.000	0,7%
AD Utrechts Nieuwsblad	128.000	0,9%
De Gooi- en Eemlander	59.000	0,4%

Huis-aan-huis kranten

Ook voor de coronacrisis verkeerden veel huis-aan-huis kranten financieel al in zwaar weer. Sinds begin 2019 zijn diverse huis-aan-huis kranten verdwenen (bijvoorbeeld de Loosduinse Krant en de Zuidwester Krant, Blerickse krant, Het Karton, VIAGroesbeek en VIAHeumen of Breduit). Met Echo (Amsterdam) is het huis-aan-huis blad met de grootste oplage en het hoogste bereik gestopt. BDU trok in 2019 de stekker uit vijftien huis-aan-huis-titels in de regio Alkmaar door faillissement aan te vragen voor het bedrijfsonderdeel BDU lokale media Noord Holland. Een van de redenen voor de teruggang is dat de verplichting om gemeentelijke informatie huis-aan-huis op print te verstrekken is vervallen.

Gevolg van het verdwijnen is dat de concurrentie tussen de huis-aan-huis kranten in de regio afneemt⁵, dit is ook een ontwikkeling die we in de Provincie Utrecht zien en waar we later in deze paragraaf op ingaan. Als de huis-aan-huis kranten omvallen, betekent dat ook slecht nieuws voor de regionale/lokale dagbladen. Lokale media worden ook complementair gebruikt. Het lezen van huis-aan-huisbladen bevordert het lezen van lokale dagbladen en vice versa⁶. Ondanks de financieel zwakkere positie bereiken de huis-aan-huis kranten in Nederland meer dan de helft van de huishoudens en hebben daarmee een groter bereik dan de regionale dagkranten. Het bereik per lezer-categorie komt overeen met de regionale dagkranten. Gemiddeld zijn deze lezers wat ouder en minder vermogend⁷. Lezers geven daarnaast aan huis-aan-huis kranten veelal voor lokale nieuwsvoorziening te gebruiken⁸.

Tabel ...: Bereik huis-aan-huis kranten naar categorie

Categorie	Soort	Geslacht			Leeftijd				
		Allen	Man	Vrouw	13-19	20-34	35-49	50-64	65+
	Projectie (x1000)	14.668	7.254	7.414	1.443	3.206	3.325	3.563	3.131
	Steekproef	34.284	15.956	18.328	2.091	6.672	8.429	9.587	7.505
HAH- kranten	x 1000	6.354	3.037	3.316	350	818	1.427	1.833	1.926
HAH- kranten	%	43,3	41,9	44,7	24,2	25,5	42,9	51,4	61,5

Vervolg tabel ...

⁵ Digitaal News Report 2020, Reuters, 2020

⁶ Zie noot 5

⁷ <https://www.svdj.nl/nieuws/huis-aan-huisbladen-bereiken-helpt-nederland/>

⁸ <https://www.svdj.nl/de-stand-van-de-nieuwsmedia/huis-aan-huisbladen-blijven-populair/>

		Naar welstandsniveau			
Categorie	Soort	W1 (hoog)	W2	W3	W4+W5 (laag)
	Projectie (x1000)	3.401,	2.257,	3.554,	5.456,
	Steekproef	8.504,	4.831,	8.336,	12.613,
Regionale	x 1000				
Dagbladen		1.347,	942,	1.389,	2.676,
Regionale	%				
Dagbladen		39,6	41,8	39,1	49,

Provincie Utrecht

In de provincie Utrecht komt de gemiddelde landelijke dekking van 50% overeen met wat binnen de verschillende gemeenten zien. Wat opgemerkt moet worden is dat bandbreedte vrij groot is, in gemeenten met één huis-aan-huiskrant varieert de dekking van 30% tot ruim 70%, daarnaast merken we dat huis-aan-huis kranten van BDU gemiddeld een hogere dekkingsgraad hebben dan huis-aan-huis kranten van DPG. In gemeenten met meerdere huis-aan-huis kranten is de gemiddelde individuele dekking lager, de cijfers geven niet weer hoe de spreiding tussen deze merken is in de gemeente. Daarnaast zijn er een aantal huis-aan-huis kranten met betaalde edities of online premium accounts. De dekking van deze kranten doet niet onder aan die van de gratis huis-aan-huis kranten.

Advertentie inkomsten lopen sinds begin deze eeuw terug. Dit maakt het moeilijk voor huis-aan-huis kranten om te concurreren op mogelijke adverteerders binnen een klein gebied. Volgens Jan van Dun, algemeen directeur Local Media van DPG Media, ontwikkelt de markt zich zo snel dat "in veel gemeenten nog slechts plaats is voor één huis-aan-huiskrant"⁹. In de provincie Utrecht zien we dit terug. DPG en BDU hebben zich teruggetrokken uit gemeenten waar beide partijen actief waren en zo de gemeenten als het ware onderling verdeeld. Concurrentie binnen de gemeenten in de Provincie Utrecht is afkomstig van een paar onafhankelijke huis-aan-huis kranten (voorbeelden in De Bilt en Bunschoten).

De coronacrisis luidt een financieel zware periode in. Veel redactioneel nieuws in huis-aan-huis kranten gaat over evenementen in de regio en acties van lokale ondernemers. Tijdens de coronamaatregelen kwamen deze stil te liggen en aankondigingen en verslagen hiervan in de lokale huis-aan-huis kranten dus ook. Als gevolg lopen de advertentie-inkomsten terug. Gemeenten hebben de huis-aan-huis kranten kunnen ondersteunen door (extra) pagina's in te kopen, er was door de coronamaatregelen ook meer te melden, maar bijna alle kranten in de provincie Utrecht hebben steun aangevraagd en gekregen van het Tijdelijk Steunfonds voor Lokale Informatievoorziening.

⁹ Digitaal News Report 2020, Reuters, 2020

Tabel....: huis-aan-huis kranten in Utrecht*

Gemeente	HAH	Oplage	Dekking	Tijdelijk Steunfonds ontvangen
Amersfoort	Stad Amersfoort (BDU)	58.000	43,2%	ja
Leusden	Leusden Courant (BDU)	19.000	67,7%	ja
Soest	Soester Courant (BDU)	25.000	61,%	ja
Bunschoten	De Bunschoter HAH	10.000	-	ja
	De Bunschoter abonnee	-	80%	
Baarn	Baarnsche Courant (BDU)	6.000	30,3%	ja
De Bilt	De Biltsche Courant (DPG)	19.000	50,7%	ja
	De Vierklank	20.500	34,7%	ja
	De Stadspers	13.010		
Bunnik	't Groentje Bunniks Nieuws (BDU)	18.000	74,5%	ja
Zeist	Nieuwsbode			ja
Renswoude	De Heraut	onbekend	onbekend	
Rhenen	De Hank	onbekend	onbekend	
Veenendaal	De Rijnpost (DPG)	44.000	48,7%	ja
Woudenberg	De Woudenberger (BDU)	7.000	49,5%	
Eemnes	De Rotonde	onbekend	onbekend	
Stichtse Vecht	VAR nieuwsblad	36.000	65,8%	ja
	Stichtse Vecht			
Woerden	Woerdense Courant (DPG)	29.000	38,5%	ja
Montfoort	-	-	-	
Oudewater	De IJsselbode	15.000	-	ja
	Zenderstreeknieuws	12.000	57%	ja
Vijfheerenlanden	Kontakt Leerdam	31.000	32,6%	ja
	Kontakt Vianen	16.000	31,8%	ja
	Kontakt Alblasserwaard	52.000	44,4%	

Utrechtse Heuvelrug	De Kaap Abonnee (BDU) De Kaap / Stichtse courant gratis (BDU)	15.000 13.000	32,4% 31,3%	ja
Wijk bij Duurstede	't Groentje Wijks Nieuws (BDU)	18.000	72,1%	
Lopik	Zenderstreeknieuws Lopik (DPG) Het Kontakt Lopik	24.000 26.000	57,1% 43,7%	ja
Houten	't Groentje Houten (BDU)	30.000	59,4%	ja
Nieuwegein	De Molenkruier (DPG)	35.000	30%	ja
De Ronde Venen	De Meerbode De Groene Venen	16.400 19.000	- -	ja ja
Utrecht	VAR NWS Stadsblad Zuidwest De Brug (DGP) DUIC	67.000 45.000 17.000 47.000	17,6% 12,1% 5,9% 12,6%	 ja ja ja

* Gegevens uit bovenstaande tabel zijn op twee manieren verzameld. Bij onafhankelijke huis-aan-huiskranten zijn de oplage cijfers verkregen door beschikbare informatie op de website van de krant. Huis-aan-huis kranten behorend bij en overkoepelend mediabedrijf worden gemonitord door NOM (nationaal onderzoek multimedia) in dit geval zijn ook de dekkingspercentages bekend.

Lokale omroepen

Gemeenten hebben een wettelijke verplichting om lokaal media-aanbod (lokale omroep) te financieren en bijna alle Nederlanders wonen dan ook in een gemeente met een publieke lokale omroep. Ruim 90 procent van de Nederlandse gemeenten heeft een lokale omroep, een percentage dat sinds 2000 alleen maar gestegen is. Dit komt overeen met wat we terug zien in de Provincie Utrecht waar 88,5 procent van de gemeenten een lokale omroepfunctie heeft. De drie gemeenten zonder lokale omroep (Nieuwegein, Lopik en IJsselstein) reserveren de wettelijke bedragen op de begroting voor als een omroep zich aanmeldt.

De 'gemiddelde' lokale omroep bestaat niet. Budgetten verschillen enorm en daardoor verschilt ook de afhankelijkheid van vrijwilligers en de mate van professionaliteit. Omroepen in grote gemeenten die extra financiering krijgen bovenop de minimale bijdrage (1,25 per huishouden) en ook reclamegeld binnenhalen, kunnen journalistiek wel degelijk een rol spelen. Maar omroepen in kleine gemeenten die uitsluitend afhankelijk zijn van de gemeentelijke bijdrage moeten roeien met erg korte riemen¹⁰. De

¹⁰ <https://www.svdj.nl/nieuws/lokale-omroep-niet-altijd-gezond/>

opdracht aan de lokale omroepen komt uit de Mediawet en dicteert dat lokale omroepen 'Lokaal Toereikend Media-Aanbod' moeten verzorgen. Gemeenten bekostigen de lokale omroep, zodat op lokaal niveau een Toereikend Media-Aanbod kan bestaan. Over wat een Toereikend Media-Aanbod betekent zijn door de NLPO en de VNG afspraken gemaakt.

Onder een Lokaal Toereikend Media-Aanbod (LTMA) verstaan NLPO en VNG in ieder geval¹¹:

- ⦿ aanbod dat gericht is op de omgeving waarin mensen wonen, werken, sporten, naar school gaan, uitgaan, winkelen en gebruik maken van publieke voorzieningen;
- ⦿ voor een streek met een eigen geografische, economische en sociaal-culturele identiteit of enige mate van samenhang. Dit gebied kan de gemeentegrenzen overschrijden;
- ⦿ aanbod dat voor iedereen in de streek bereikbaar en vindbaar is;
- ⦿ aanbod dat onafhankelijk is en bijdraagt aan de lokale democratie;
- ⦿ aanbod dat beschikbaar is op alle relevante platforms;
- ⦿ minimaal vijf dagen per week nieuws op alle kanalen en via alle mediatypen, inclusief redactionele bereikbaarheid van 24 uur per dag en zeven dagen per week bij calamiteiten;
- ⦿ Naast de inhoudelijke criteria voor het aanbod zijn er ook criteria voor de bedrijfsvoering en organisatie;
- ⦿ het aanbod komt tot stand door een professionele bedrijfsvoering;
- ⦿ er is sprake van een optimale kruisbestuiving tussen professionals en vrijwilligers, dan wel betaalde en onbetaalde krachten.

De koppeling tussen de compensatie voor de lokale omroep in het Gemeentefonds en het aantal huishoudens in een gemeente zorgt in de praktijk voor een uitermate kwetsbare uitgangspositie van de meeste lokale omroepen, met name voor omroepen in kleinere gemeenten. Een omroeporganisatie vraagt om een aanzienlijke basisinvestering, onafhankelijk van het aantal huishoudens dat er potentieel gebruik van maakt. Zo'n driekwart van alle lokale omroepen ontvangt minder dan 25.000 Euro per jaar¹².

De Lokale Omroep is de grootste mediaorganisatie van Nederland, maar heeft het moeilijk. Het Commissariaat voor de Media concludeerde in 2016 dat één op de drie lokale omroepen inmiddels in een financieel zorgelijke situatie verkeert¹³. Door de tijdelijke *lockdown* vanaf 12 maart 2020 en andere maatregelen die verband hebben met het coronavirus zijn een deel van de advertentie inkomsten weggefallen. Lokale omroepen hebben het hierdoor financieel te verduren en 11 van 16 lokale omroepen in de Provincie Utrecht hebben financiële steun aangevraagd en ontvangen uit het Tijdelijk Steunfonds voor Lokale Informatievoorziening.¹⁴

¹¹ Website NLPO, geraadpleegd 05-08-2020

¹² Toekomst voor de Lokale Publieke Omroep, NLPO, 2018

¹³ De lokale omroep, midden in de samenleving NLPO, 2017

¹⁴ <https://www.svdj.nl/nieuws/591-lokale-omroepen-en-huis-aan-huiskranten-ontvangen-steun-uit-het-steunfonds-lokale-informatievoorziening/>

Bereik

Lokale omroepen worden niet meegenomen in nationale kijk- en luisteronderzoeken, voor bereik zijn zij afhankelijk van eigen gerapporteerde cijfers op de site. Onderzoek naar kijk- en luistercijfers is duur en lang niet voor elke omroep bereikbaar. In 2014 werd voor het laatst de kijk- en luistercijfers voor lokale omroepen onderzocht door de NLPO (Nederlands Lokale Publieke Omroepen)¹⁵. Ruim 20 procent keek minstens een keer per week naar de lokale tv, 12 procent luisterde wel eens naar de lokale radio. Het weekbereik van de website lag op 14 procent. Naast de lokale omroepen (soms verenigd in zogenaamde streekomroepen) kent Nederland per provincie regionale omroepen die door de rijksoverheid gefinancierd worden. In een onderzoek naar streekomroepen in opdracht van de NLPO in 2019 bleek dat de gemiddelde kijk- en luistercijfers van streekomroepen voor elk platform lager zijn dan het landelijke gemiddelde uit 2014. Uit onderzoek blijkt dat regionale tv en radio vooral populair is bij de vijftigplussers en in de provincies buiten de Randstad.

RTV Utrecht zit met een dagbereik van 15% bij de drie laagst scorende regionale omroepen (gemiddeld ligt het dagbereik op 20%). Het weekbereik van RTV Utrecht is hoger (ongeveer 37%), maar ook hier is het bereik minder groot dan bij de regionale omroepen buiten de Randstad¹⁶.

Tabel...: overzicht lokale omroepen provincie Utrecht

Gemeente	Omroep	Tijdelijk steun ontvangen
Amersfoort, Leusden	EVA	ja
Baarn	Baarn FM	ja
Bunschoten	LOS Radio	ja
De Bilt	RTV de Bilt / Roulette FM	
De Ronde Venen	RTV Ronde Venen	ja
Houten	Houten FM	ja
Lopik, IJsselstein, Nieuwegein	geen lokale omroep	
Montfoort	Radio Stad Montfoort	ja
Oudewater	Midland FM.net	ja
Renswoude, Veenendaal Woudenberg	Midland FM	ja
Soest	Radio Soest	

¹⁵ <https://www.svdj.nl/nieuws/de-lokale-omroep-is-overal-maar-zit-wel-in-de-verdrukking/>

¹⁶ <https://www.svdj.nl/de-stand-van-de-nieuwsmedia/regionale-tv-vooral-populair-bij-50-plussers-buiten-randstad/>

Stichtse Vecht	RTV Stichtse Vecht	
Utrecht	RTV Utrecht (FunX)	
	Bingo FM	
	Ustad	
Utrechtse Heuvelrug, Wijk bij Duurstede	90FM	ja
Vijfheerenlanden	SRC FM	
Woerden	RPL FM	
Zeist, Bunnik	Slotstad Radio	ja

Voorlopige Bevindingen

Bereik onder inwoners

(Cijfers volgen). Bereik van huis aan huisbladen varieert per gemeente. Inschatting: lokale omroepen en huis aan huisbladen worden vaak gelezen door een brede doelgroep. Speciale doelgroepen (jongeren etc.) worden minder goed bereikt.

Structurele financiële basis

Lokale omroepen, BDU en huis-aan-huis van DPG media hebben een beroep gedaan op de Corona noodsteun lokale en regionale media van het kabinet. Overigens geldt dat niet voor alle lokale omroepen. Over de noodsteun aan lokale omroepen is bij de andere media en sommige gemeenten wat verbazing geuit omdat lokale omroepen minder afhankelijk zijn van advertentie-inkomsten doordat zij ook een bijdrage van de gemeente ontvangen.

BDU heeft een noodkreet geuit naar de gemeenten waar edities worden gemaakt omdat de advertentie-inkomsten terugliepen. Een deel van de gemeenten heeft een extra ondersteuning toegezegd (in de vorm van inkoop van pagina's). Sommige gemeenten hebben geen signalen ontvangen dat er problemen zijn. RTV Utrecht kan geen beroep doen op noodsteun, maar heeft wel te maken met teruglopende advertentie-inkomsten.

Initiatieven voor samenwerking en versterking

In de rondgang langs de gemeenten in de provincie Utrecht en een selectie van de lokale omroepen, huis-aan-huiskranten en andere vertegenwoordigers van de mediasector zijn wij nagegaan wat volgens gesprekspartners vitale lokale media zijn, of er versterking nodig is en zo ja, op welke wijze. Ook haalden wij informatie op over initiatieven voor samenwerking tussen de media en in welke mate die samenwerkingen tot versterking leiden. In dit hoofdstuk geven wij – per regio – de uitkomsten.

Regio Eemland

Amersfoort (157.000), Leusden (30.030), Soest (46.099), Bunschoten (21.876)

Baarn (24.900)

Samenwerking

In deze regio zien we twee initiatieven tot bovenlokale samenwerking:

- De eerste is de ambitie tot het vormen van een streekomroep "Stichting Streekomroep Eemland 1" i.o. (bundeling van lokale omroepen EVA, RTV Baarn, de LOS en Radio Soest). EVA is hiervan de grootste en werkt al voor twee gemeenten. Toch is ook EVA een vrijwilligersorganisatie. Deze samenwerking heeft de intentie tot vorming van een streekomroep in 2016 uitgesproken een aanvraag gedaan voor landelijke subsidie voor de vorming van de streekomroep maar heeft deze niet gekregen. De samenwerkende omroepen willen de samenwerking op termijn uitbreiden naar de (huis aan huis) bladen.
- De tweede samenwerking is het Mediacentrum (BDU, Bibliotheek, Stadsbron en RTV Utrecht) in Amersfoort. Deze samenwerking is vooral gericht op het maken en uitwisselen/plaatsen van lokale (digitale) content (het BBC model). Deze samenwerking is nu voornamelijk op Amersfoort gericht.

In de regio zien we ook andere lokale samenwerkingen: in Bunschoten werken sinds de Coronacrisis het huis-aan-huisblad en de lokale omroep samen in een programma. De Leusder Courant en RTV Utrecht wisselen content uit. Omroep Eva (Amersfoort en Leusden) en RTV Utrecht werken sporadisch samen.

Opgaven

Bij de samenwerking en versterking van de media in deze regio spelen de volgende twee opgaven:

- Professionalisering / financiering: volgens betrokkenen kan de lokale omroep bij louter wettelijke lokale financiële bijdrage nooit voldoen aan de eisen en verwachtingen van de gemeenten. EVA is een omroep die werkt met vrijwilligers, voor EVA bestond omroep Amersfoort. Omroep Amersfoort had wel professionele krachten en ontving dan ook meer overheidsgeld. Na faillissement omroep Amersfoort is omroep EVA met minder geld en als vrijwilligersinitiatief ingericht. Opgave is om bij de vorming van een streekomroep ook professioneler te worden maar bij de huidige gemeentelijke bijdragen is dat niet mogelijk. De ambitie is aanwezig bij de lokale omroepen maar tijd en expertise ontbreekt om omslag voor te bereiden. Vraag is daarom ook welke rol RTV Utrecht hierin kan spelen?
- Termijnen zendmachtigingen: de samenwerking tussen lokale omroepen en de mogelijke vorming van een streekomroep wordt ook beïnvloed door de termijnen van de zendmachtigingen. Die zijn in iedere gemeente anders. Vraag is hoe de gemeenten en de omroepen daarmee om moeten gaan? De zendmachtiging in Amersfoort moet in 2021 opnieuw worden verleend. Dat biedt de ruimte aan de lokale en regionale media om samenwerking te intensiveren en verder te professionaliseren. Wat samenwerking betreft is ook al eerder (in 2016 en 2019) aangetoond dat de versnippering in het medialandschap professionalisering en vernieuwing belemmert. De inwoners van Amersfoort hebben aangegeven belang te hechten aan de ontwikkeling en vernieuwing van het digitale medialandschap. Op welke wijze kunnen de streekomroep i.o. en het lokale mediacentrum elkaar aanvullen en versterken en welke bijdrage kan RTV Utrecht daarin spelen?

Betuwe

Vijfheerenlanden (55.712)

In deze regio zijn geen initiatieven tot samenwerking tussen lokale en regionale media bekend.

Regio De Bilt/Zeist/Bunnik

De Bilt (42.824), Bunnik (15.192), Zeist

Samenwerking

- De lokale omroepen van De Bilt en Zeist/Bunnik hebben een overkoepelende stichting opgericht (streekomroep in wording) inclusief Utrechtse Heuvelrug en Wijk bij Duurstede.

- In Zeist is een lokaal mediacentrum in ontwikkeling (zie model Amersfoort). Partijen in het mediacentrum zijn (Bibliotheek Idea, AD Utrechts Nieuwsblad, RTV Utrecht, Nieuwsbode, SlotstadRTV, Zeister magazine, 'Wij zijn Zeist', ZeistinBeeld.nl, Facebookgroep Zeist, journalist Job Boot en Masja Burgma). Deze partijen zijn op initiatief van de gemeente bij elkaar gebracht. De volgende stap is een verdere ontwikkeling en om afspraken te maken met AD en RTV Utrecht

Opgaven

- In deze regio zijn diverse omroepen en huis aan huis kranten actief. Meerwaarde van samenwerking wordt zeker gezien maar vraag is daarbij hoe de lokale identiteit te behouden bij regionale samenwerking;
- De vorming van de streekomroep beslaat twee regio's, in Zeist is initiatief tot een lokaal mediacentrum, op welke wijze kunnen deze twee ontwikkelingen elkaar inhoudelijk en organisatorisch versterken?
- Onderzoeksjournalistiek wordt gemist, kansen worden gezien in een samenwerking lokaal – landelijke media.

Food Valley

Renswoude (5.529), Rhenen (20.004), Veenendaal (65.589), Woudenberg (13.166)

Samenwerking

- De lokale omroep Ede wil ook uitzenden in Rhenen (moet nog door gemeenteraad over worden besloten) en wil samenwerken met Midland FM. Dat leidt tot een streekomroep in wording met Ede, Wageningen, Veenendaal, Woudenberg en Rhenen. Dit is de streekomroepindeling die ook de NLPO voorstaat

Opgaven

- Samenwerking binnen streekomroep inhoudelijk benutten door het uitbreiden van de digitale nieuwsvoorziening, een samenwerking met de mediaopleiding Ede en gezamenlijke verslaglegging.
- NLPO heeft de indeling in streekomroepen bepaald, maar in deze regio's zijn er ook betrokkenen die een voorkeur hebben voor een streekomroep binnen de provincie Utrecht (samenwerking met Utrechtse Heuvelrug).

Gooi en Vechtstreek

Eemnes (9.113), Stichtse Vecht (64.336 inwoners)

Samenwerking

De lokale omroep Eemnes werkt in de structuur van RTV NH samen. RTV Stichtse Vecht werkt samen met RTV Utrecht.

Opgaven

- Er is bij de gemeenten een wens voor meer inhoudelijke samenwerking tussen verschillende media zoals bijvoorbeeld de lokale omroep, regionale omroep, opleidingen en journalisten;
- Lokale omroep Eemnes is op Noord-Holland gericht, die van Stichtse Vecht op Utrecht.

Gouwe en Hollandse IJssel

Woerden (52.197), Montfoort (13.996)

Samenwerking

Er is geen samenwerking in deze regio. In Woerden ontstaat een initiatief voor het versterken van de lokale samenwerking rondom de lokale omroep. Die samenwerking moet de professionaliteit vergroten en leiden tot meer kritische journalistiek.

Opgaven

Vraag is welke rol regionale partners kunnen en willen spelen in de lokale ontwikkelingen in Woerden. Denk aan RTV Utrecht en de Hogeschool Utrecht (journalistiek).

Heuvelrug

Utrechtse Heuvelrug (49.515), Wijk bij Duurstede (23.762)

Samenwerking

- De besturen van de drie lokale omroepen in de gemeenten De Bilt, Bunnik, Zeist, Utrechtse Heuvelrug en Wijk bij Duurstede gaan nauw samenwerken. Lokale omroep Regiogo uit Leersum (Utrechtse Heuvelrug en Wijk bij Duurstede) sluit zich aan bij de overkoepelende stichting Samenwerkende Publieke Mediadiensten Midden Nederland. In deze stichting werken de lokale omroepen Slotstad RTV (Zeist en Bunnik) en Regio TV De Bilt/Roulette FM (De Bilt) al sinds 2017 samen. De drie lokale omroepen blijven gewoon onder eigen naam hun

programma's maken voor de inwoners van kun gemeenten. In de toekomst krijgen zij organisatorische en journalistieke versterking door professionals vanuit de streekomroep. Binnen de provincie Utrecht is Heuvelrug de eerste streekomroep. De nieuwe streekorganisatie is ook in overleg met RTV Utrecht over journalistieke samenwerking.

Opgaven

De samenwerking tussen de lokale omroepen is pril, gemeenten (en andere lokale en regionale media) zijn niet (nog) betrokken. Zie ook de opgaven bij de regio De Bilt/Zeist/Bunnik

Lekstroom

Lopik (14.473), Houten (49.466 inwoners), Nieuwegein (62.235 inwoners)

Samenwerking

- Huis aan huisblad in Houten werkt samen met RTV Utrecht en ook PEN, de Digitale Stad uit Nieuwegein deelt content met RTV Utrecht.
- Initiatief om media samen te laten werken in een platform/mediacentrum is niet van de grond gekomen.
-

Opgaven

- De vraag is of samenwerking op termijn met de media in stad Utrecht versterking kunnen bieden (Nieuwegein heeft bijvoorbeeld geen lokale omroep)

Vecht en Venen

De Ronde Venen (44.000)

In deze regio zijn geen initiatieven tot samenwerking tussen lokale en regionale media bekend.

Utrecht

Utrecht (352.866 inwoners)

Samenwerking

Om in te zetten op meer samenwerking wordt er door de gemeente een mediacafé gefaciliteerd. Het media café is een platform om elkaar te ontmoeten. Verder lijken er kansen op het delen van elkaars content, maar daar is nog geen initiatief toe ontstaan. Er is derhalve nauwelijks sprake van samenwerking.

Opgaven

Uit onderzoek geïnitieerd door de gemeente blijkt dat er relatief weinig journalistiek in de stad Utrecht is die de lokale politiek en actuele onderwerpen volgt, duidt, controleert en onderzoekt. Het ontbreekt ook aan samenwerking in de stad en met partijen buiten de stad.

Voorlopige bevindingen

Samenwerking

- Het initiatief van de VNG/NLPO om lokale omroepen sterker te maken en de nieuwsvoorziening te verbeteren door de vorming van een streekomroep is bekend bij alle lokale omroepen (en sommige gemeenten). In de regio's De Bilt/Zeist/Bunnik en Heuvelrug/Wijk bij Duurstede en de regio Eemland wordt aan de vorming van streekomroepen gewerkt. Dat geldt ook voor de regio Foodvalley, een regio die deels in de Provincie Utrecht en deels in Gelderland ligt.
- In een aantal gemeenten ligt de focus op het versterken van de lokale media en niet primair op regionale samenwerking. Lokale media weerspiegelen, zo stellen betrokkenen, de eigen identiteit van de desbetreffende gemeente beter en de media kunnen zo de lokale politiek kritischer volgen. Een regionale samenwerking (zoals de streekomroep) zal, zo is het beeld, vooral tot meer afstand leiden en daardoor tot minder herkenning van burgers in de berichtgeving.
- In twee gemeenten (Amersfoort en Zeist) groeit de lokale samenwerking tussen de media (en met andere partners zoals de bibliotheek). Er ontstaan lokale mediaclusters die inhoud uitwisselen en elkaar versterken. Ook Woerden wil een dergelijke lokale versterking gaan stimuleren. Nieuwegein en Houten hebben dit geprobeerd maar de samenwerking is daar niet van de grond gekomen. In Utrecht heeft de gemeente initiatief genomen tot een media café.
- RTV Utrecht ziet voor zichzelf een rol weggelegd in die lokale mediaclusters. RTV Utrecht kan helpen bij de professionalisering en bij inhoud en die inhoud herplaatsen (BBC model). Voorbeeld van een BBC model is de regionale omroep in de provincie Gelderland. Die omroep heeft verslaggevers in verschillende gemeenten die verslag doen van het lokale nieuws. RTV Utrecht werkt op dit moment op paar locaties al samen met lokale partijen, bijvoorbeeld met het media centrum in Zeist.

Opgaven

Bij de versterking van de lokale en regionale media in de provincie Utrecht spelen verschillende opgaven:

- Vergroten professionalisering van vooral de vrijwillige lokale omroep door de vorming van een streekomroep, door samenwerking met andere media en culturele organisaties of door samenwerking met de regionale omroep. Hier spelen vragen over beschikbaar budget, begeleiden van vrijwilligers, verlenen van zendmachtigingen door gemeenten etc.;
- Samenwerking tussen verschillende partners op lokaal niveau (mediacentra) zoals we zien in een aantal gemeenten in de provincie, de samenwerking is inhoudelijk, facilitair en gericht op uitwisseling en netwerkvorming. Hier spelen vragen over de regels van samenwerking tussen mediaorganisaties en andere (culturele) organisaties, de meerwaarde van de lokale samenwerking voor de regio en de rol van de regionale omroep, Hogeschool Utrecht en de dagbladen bij het lokale platform;
- Vernieuwing van de media (crossmedia, digitalisering, bereik van jonge doelgroepen) en het aanbieden van nieuws op sociale media in plaats van radio en tv-kanalen of print;
- Versterken van de inhoud van de lokale en regionale nieuwsvoorziening met onafhankelijke kritische journalistiek en onderzoeksjournalistiek gericht op lokale thema's;
- De rol van RTV Utrecht ten aanzien van lokale partners (samenwerking, uitwisseling content, professionalisering en lokale verslaglegging), verhouding tussen de provinciale en regionale schaal en lokale identiteit;

Vervolgstappen

In de verdiepende fase onderzoeken wij met betrokkenen samenwerkingen die bijdragen aan de versterking van de lokale en regionale media en de lokale journalistiek. Hiervoor hebben wij de regio's De Bilt/Zeist/Bunnik, de regio Heuvelrug en de regio Eemland geselecteerd. Wij gaan na wat de actuele stand van zaken is van de vorming van de streekomroepen stichting Samenwerkende Publieke Mediadiensten Midden Nederland en Stichting Streekomroep Eemland 1 en van de mediacentra in Amersfoort en Zeist. We gaan na in hoeverre deze initiatieven bij zouden kunnen dragen aan bovengenoemde opgaven, wat de belemmeringen zijn en de mogelijke oplossingen. Het resultaat leidt tot een advies voor deze samenwerkingen en een bijbehorende handreiking.

Bijlage 1 Samenwerkingsmogelijkheden publieke omroepen

Publieke omroepen zoals lokale en regionale omroepen mogen samenwerken met andere (publieke en private) partijen. De mediawet onderscheidt 5 vormen van samenwerking:

1. Samenwerking in het kader van de publieke media opdracht
2. Samenwerking in een eenmalig project
3. Experimentele samenwerking
4. Gelijkwaardige samenwerking
5. Reguliere nevenactiviteit

Samenwerking in het kader van de publieke media opdracht

Er is sprake van een samenwerking in het kader van de publieke media opdracht als de samenwerkingsvorm een rechtstreekse relatie heeft met het maken van publieke programma's of daarbij een ondersteunde rol vervult.

Samenwerking in een eenmalig project

Een publieke omroep mag een samenwerking aangaan met een mediabedrijf, culturele instelling of erkende onderwijsinstelling voor maximaal 1 week per jaar. Een publieke omroep mag meerdere eenmalige projecten aangaan met verschillende partners. Als het project binnen deze specificaties blijft hoeft een omroep de samenwerking niet te melden bij het Commissariaat voor de Media

Experimentele samenwerking

Een omroep mag een pilot aangaan met een media bedrijf of culturele instelling voor een periode van 1 jaar en het investeringsbedrag mag oplopen tot 150.000,-. Het pilot moet gemeld worden bij het Commissariaat voor de Media, waarna de pilot mag worden doorgezet zonder voorgaande toestemming. Een experimentele samenwerking valt onder nevenactiviteit, aanvullende voorwaarde zijn terug te vinden onder het kopje 'reguliere nevenactiviteiten'.

Gelijkwaardige samenwerking

Bij een gelijkwaardige samenwerking van een publiek omroep en een mediabedrijf, erkende onderwijsinstelling of een culturele instelling, hebben de samenwerkingspartners gelijke rechten en plichten. De samenwerking kan met één partij of meerdere. In beide gevallen moet de inbreng, zeggenschap en eventuele opbrengsten gelijk verdeeld zijn over de partners. De samenwerking moet worden vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst en mag maximaal 4 jaar duren. De samenwerkingsovereenkomst moet vooraf getoetst zijn door het Commissariaat van de Media. Tevens moet de samenwerking voldoen aan de criteria die zijn beschreven onder 'reguliere nevenactiviteiten'.

Regulier nevenactiviteiten

Valt de samenwerkingsvorm niet onder de bovenbeschreven varianten, dan kan een samenwerking worden aangemeld als reguliere nevenactiviteit. Het Commissariaat van de Media moet de samenwerking goedkeuren op basis van de volgende criteria:

- De activiteit moet een relatie hebben met het media aanbod van de publieke omroep.
- De publieke omroep moet marktconforme tarieven leveren voor de activiteiten of diensten die ze levert.
- De activiteiten moet kosten dekkend zijn, er mag geen publiek geld worden gebruikt.

Samenwerkingen publieke omroepen: voorbeelden

NOS: Bureau Regio

Bureau Regio is de overkoepelende naam van de samenwerking tussen de NOS en de regionale omroepen. Bureau Regio zorgt voor het uitwisselen van onderwerpen en content tussen de NOS en de 13 regionale omroepen (Zuid-Holland heeft twee regionale omroepen). Op deze manier wordt het regionale nieuws ook verspreid in de programma's van de NOS en wordt landelijk nieuws met een regionale relevantie gebruikt door de regionale omroepen. In het 2019 zijn er in totaal 3.045 items uitgewisseld, waarvan 1.079 van de NOS naar de regionale omroepen gingen en 1.889 van de regionale omroepen naar NOS.

Streekomroep

Een streekomroep is een lokale omroep die een aanwijzing heeft voor twee of meer aan elkaar grenzende gemeenten; een streekomroep moet aan dezelfde eisen voldoen als een lokale omroep voor een gemeente en moet zich aan dezelfde mediawettelijke voorschriften houden. De definitie van de NLPO (Nederlandse lokale publieke omroepen) luidt iets nauwer. Voor de NLPO is een streekomroep een samenwerkingsverband van alle lokale omroepen binnen het gebied zoals vastgelegd op de door

de NLPO vastgestelde kaart Streekomroepen van Nederland en moeten voldoen aan een aantal criteria (zie bijlage 2)¹⁷.

Utrecht

In de provincie Utrecht zijn er 4 omroepen die 2 of meer gemeenten bedienen, te weten:

- Midland FM (Renswoude, Veenendaal, Woudenberg)
- Regio 90 (Utrechtse Heuvelrug, Wijk bij Duurstede)
- RTV Slotstad (Zeist, Bunnik)
- EVA (Amersfoort en Leusden)

Daarnaast zijn er 3 lokale omroepen die een samenwerking zijn aangegaan in de vorm van een streekomroep. De besturen van de drie lokale omroepen in de gemeenten De Bilt, Bunnik, Zeist, Utrechtse Heuvelrug en Wijk bij Duurstede gaan op bestuurlijk niveau samenwerken. De lokale omroep Regiogo (Utrechtse Heuvelrug en Wijk bij Duurstede) heeft zich onlangs aangesloten bij de overkoepelende stichting Samenwerkende Publieke Mediadiensten Midden Nederland. In deze stichting werken de lokale omroepen Slotstad RTV (Zeist en Bunnik) en Regio TV De Bilt/Roulette FM (De Bilt) sinds 2017 samen. De drie lokale omroepen maken onder eigen naam hun programma's voor de inwoners van de gemeenten. Binnen de provincie Utrecht is dit de eerste streekomroep vorming. De nieuwe streekorganisatie is ook in overleg met RTV Utrecht over journalistieke samenwerking.

Samenwerking regionaal en lokaal¹⁸

- Omroep West heeft in het Regionale Nieuwsnetwerk een nauwe samenwerking met de lokale omroepen WOS (Westland), BO (Bollenstreek), Studio Alphen (Alphen a/d Rijn e.o.), Unity FM (Leiden e.o.) en Stadsomroep Den Haag. Het programma Zaterdagmiddag Live maakt Radio Rijnmond in samenwerking met de lokale omroepen Exxact Barendrecht, RTV Lansingerland en RTV Albrandswaard.
- Omroep Gelderland wisselt met ongeveer 20 lokale omroepen op regelmatige basis online berichten uit. Bij Regio8 (Achterhoek), RTV Nunspeet, RegioTV Tiel, B-FM (Zutphen e.o.) en sinds februari 2019 bij RTV Apeldoorn is een regioverslaggever gestationeerd die de verslaglegging doet voor de lokale omroep en voor Omroep Gelderland.
- NH Media werkt samen met 45 lokale nieuwspartners en hieruit zijn 2 streekomroepen ontstaan: WEEFF (West Friesland) en NH Gooi. NH Nieuws en streekomroep WEEFF zijn gestart met een gezamenlijke nieuwsredactie. Het nieuws uit West-Friesland is te vinden op de

---

¹⁷ FAQ Streekomroep, NLPO, 2019

¹⁸ Jaarverslag 2019, RPO, 2019

gezamenlijke website van NH Nieuws en Weeff. Eerder ging NH Nieuws al een soortgelijke samenwerking aan in het Gooi. Hier vormt de regionale omroep sinds vorig jaar samen met 6FM en RTI (Hilversum, Huizen, Blaricum, Eemnes, Laren) de streekeditie NH Gooi.

BBC model

Het BBC model vindt zijn oorsprong in de samenwerking tussen nationale omroep BBC en lokale omroepen door het hele Verenigd Koninkrijk. In dit model huurt de BBC verslaggevers in die worden toegewezen aan een regio. De BBC betaalt de aanstelling. De verhalen en nieuwsberichten die deze 'local democracy reporters' produceren worden verzameld in een database. De content kan worden gebruikt door alle lokale en regionale media die zijn aangesloten bij de samenwerking. In 2019 waren 149 journalisten actief als 'local democracy reporters' en werden hun verhalen gedeeld door 850 verschillende media merken¹⁹.

Samenwerkingen tussen en met (media)organisaties, een aantal voorbeelden

Redactiekracht

Met het redactiekracht model wordt structureel arbeidskracht aan redacties toegekend vanuit een fonds: bijvoorbeeld één fte aan één bestaande onafhankelijke journalistieke redactie per gemeente. Het advies van VNG luidt dat deze redactiekracht bij de aanwezigheid van meerdere lokale redacties in principe aan de grootste moet worden toegevoegd, omdat die bewezen de meeste overlevingskracht heeft. In het redactiekracht-scenario profiteren kleine redacties in kleinere gemeenten dus meer dan grote redacties in grote gemeenten²⁰.

Horizontale samenwerking

In het advies van de Raad voor Cultuur (2014) staat dat met de decentralisering naar en de uitbreiding van het takenpakket voor de gemeente, lokale nieuwsvoorziening en lokale journalistieke infrastructuur juist aan belang wint. De Raad adviseert de journalistieke krachten in de regio te bundelen en samenwerking mogelijk te maken met maatschappelijke instellingen en private mediabedrijven. Dit betekent dat regionale en lokale media meer samenwerken met maatschappelijke organisaties en dat publiek -private samenwerkingsvormen tussen pers en omroepen juridisch mogelijk moeten zijn. In het advies stelt de commissie een regionaal samenwerkingsverband voor in een coöperatiemodel. Hierin werken publieke en private organisaties samen, maar behouden wel hun eigen functies. Regionale en lokale omroepen, regionale dagbladen, huis-aan-huisbladen maar ook

---

¹⁹ <https://www.bbc.com/lnp/ldrs>

²⁰ Concept Vitalisering lokale journalistiek Handvatten voor een breed gemeentelijk mediabeleid, VNG, (onder embargo)

individuele journalisten, bloggers, lokale platforms kunnen deel uitmaken van zo'n coöperatie. In een regionale coöperatie kunnen streekredacties of streekteams komen die zich richten op kleinere specifieke gebieden. De oorspronkelijke organisaties leveren kapitaal en menskracht en nemen producten af²¹.

Mediacentrum

Een voorbeeld van horizontale samenwerking heeft in de afgelopen jaren meer vorm gekregen in het zogenaamde mediacentrum. Ook in de provincie Utrecht zijn soortgelijke centra in oprichting of al gestart zoals in de gemeente Amersfoort en gemeente Zeist. Een mediacentrum is een regionaal nieuwscentrum in een streek of lokaal voor lokale journalistiek waar journalistieke halffabricaten worden geproduceerd die voor nieuwsmedia aangesloten bij het centrum vrij te gebruiken zijn. Het centrum kan eveneens dienen als opleidingsplek en een platform voor samenwerking²².

Voorbeelden

Het Bureau voor lokale zaken

Het Bureau voor lokale zaken is een platform waarop lokale onderzoeksjournalisten met elkaar, maar ook met deskundigen en burgerjournalisten kunnen samenwerken aan onderzoeksjournalistiek. Het bureau wordt financieel ondersteund door het Digital News Initiative van Google.

Regeling Regionale Journalistieke Samenwerking

De samenwerkingsverbanden die hieronder beschreven staan, werden allemaal ondersteund door de Regeling Regionale Journalistieke Samenwerking (2015-2017) van het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek en zijn inmiddels gestopt²³.

- *Broeïnest Brabant*

Het project Broeïnest Brabant is een samenwerking van Hogeschool Fontys Tilburg met dagbladuitgever de Persgroep, Het Fontys Centrum voor Ondernemerschap en de Bibliotheek Midden-Brabant. Het project moet bijdragen aan de verbetering van de nieuwsvoorziening in de regio. Studenten journalistiek moeten in acht weken hun eigen onderneming lanceren. De hogeschool begeleidt de startups naar zelfstandig ondernemerschap en koppelt ze aan regionale dagbladredacties. Tevens dient het als plek waar startups (niet-studenten) naar toe kunnen voor advies en begeleiding.

---

²¹ Advies voor een toekomstbestendige publieke omroep, Raad voor Cultuur, 2014

²² Zie noot 14

²³ Regionale en lokale journalistiek in Zuid-Holland, Prof. dr. J.C. de Jong & dr. A.W.M. Koetsenruijter, 2019

- Media Valley*

Mediahuis Limburg, ZUYD Hogeschool, de provincie Limburg en de gemeente Sittard-Geleen werken samen in het project Media Valley. Het doel is het verstevigen en vernieuwen van het Limburgse medianetwerk. Media Valley is een plek waar startende journalisten kunnen experimenten met verslaggeving. Hierbij staan een aantal thema's centraal staan: gebruik maken van nieuwe technologie, burgers actief betrekken bij het maken van nieuws en een netwerk creëren van hyperlocals. ZUYD zorgt voor het onderwijs en begeleiding van de studenten. De krant, De Limburger, zorgt voor een professioneel advies.
- Newsroom Enschede*

Newsroom Enschede is een samenwerkingsverband tussen De Twentsche Courant Tubantia en de streekomroep 1Twente Enschede. De samenwerking heeft als doel de nieuwsvoorziening in de regio te verbeteren. Daarbij zijn drie doelen opgesteld: het brengen van een constante stroom van vernieuwende journalistieke producties, een kostendekkend businessmodel en kopieerbaarheid naar andere regio's. In de uitvoering van de plannen Kreeg Newsroom Enschede hulp van mediaopleidingen. Daarnaast creëerde Newsroom Enschede een groot aantal werkplekken voor de studenten. De verschillende platformen (krant, radio, televisie en internet) waarmee wordt samengewerkt vullen elkaar.
- Regionaal Nieuws Netwerk*

Het Regionaal Nieuwsnetwerk (RNN) is een samenwerking van Omroep West met Hogeschool Utrecht en regionale media uit het noordelijke deel van Zuid-Holland. Onder meer de volgende omroepen zijn partners: WOS (Westland), Unity (Leiden), Studio Alphen aan den Rijn en Den Haag FM/Den Haag TV. In de samenwerking fungeert Omroep West als opleidingsinstituut voor de lokale omroepen. De verschillende omroepen delen elkaars content. Er worden basisberichten geschreven die door alle media gebruikt kunnen worden. Hierdoor zou er tijd over moeten blijven om aan eigen producties te werken, met name achtergrondverhalen. RNN is ook opgericht om lokale journalisten op te leiden. Daarvoor is RNN Academy opgericht. Dit is een dag waarop medewerkers van lokale omroepen naar Omroep West komen voor workshops om hun journalistieke vaardigheden te verbeteren. Daarnaast gingen journalisten van Omroep West langs bij lokale omroepen om de behoefte van de lokale omroep te inventariseren en hielpen de redactie bij een professionaliseringslag.

Bijlage 2: Ondersteuning

Provinciaal

3 van de 12 provincie in Nederland geven gerichte steun aan lokale journalistiek²⁴:

Noord-Brabant

Lokale omroepen en bladen uit de provincie Noord-Brabant kunnen een beroep doen op het fonds voor lokale journalistiek (€ 90.000,-). Lokale media kunnen aanvraag doen voor een project dat een als effect een blijvende verbetering voor lokale journalistiek bewerkstelligt.

Groningen

Met het Mediafonds (€ 97.600,-) wil de Provincie Groningen een bijdrage leveren aan 'kwalitatief hoogstaande, onafhankelijke journalistiek'. Het fonds subsidieert in twee rondes per jaar diepgravende onderzoeksjournalistiek naar een actueel Gronings onderwerp. Deze onderzoeken moeten gepubliceerd worden in tijdschriften, kranten of online.

Zuid Holland

De provincie Zuid Holland heeft een fonds beschikbaar gesteld (€ 332.000,-) specifiek voor de ondersteuning van bestaande of nieuwe initiatieven in de gemeenten. Een provinciaal fonds zou volgens hen juist concurreren met gemeentelijke fondsen en landelijke stimuleringsregelingen

Internationaal

Denemarken

Lokale nieuwsredacties in Denemarken worden door de centrale overheid de laatste jaren structureel gesubsidieerd. Financiële ondersteuning die eerst naar de landelijke media ging is nu bestemd voor lokale media. Naast het in stand houden van een publieke omroep richt het Deense model zich ook op het stimuleren van commerciële journalistieke producties. Het gaat hierbij met name om lokale en regionale (digitale) initiatieven gericht op geschreven en internet gebaseerde nieuwsmedia, die een stimulans kunnen gebruiken. Commerciële redactionele initiatieven die zich richten op een breed publiek en op een journalistieke taak ontvangen voor een tevoren vastgestelde periode een bedrag. De hoogte daarvan is afhankelijk van de omvang van het redactionele budget. Hoe groter de redactie hoe groter de financiële stimulans. De voorwaarden voor financiële steun zijn een zeker publiek bereik, borging van redactionele onafhankelijkheid en een

---

²⁴ <https://www.svdj.nl/nieuws/alleen-provincies-groningen-brabant-en-zuid-holland-bieden-specifieke-steun-aan-journalistiek-in-de-regio/>

minimale redactionele omvang of minimaal redactioneel budget wat moet neerkomen op drie of vier vaste of freelance medewerkers. Dit betekent dat zowel oude als nieuwe media aanspraak kunnen maken op een structurele financiële impuls.

Canada

De Canadese overheid heeft in 2019 voor een periode van 5 jaar circa 32 miljoen euro beschikbaar gesteld om lokale journalistiek in Canada te stimuleren. De overheid financiert daarnaast meerdere onafhankelijke niet-gouvernementele organisaties (ngo's). Deze organisaties zijn verantwoordelijk voor het ondersteunen van lokale journalistiek in achtergestelde gemeenschappen en beheren de fondsen. Daarnaast heeft de overheid de intentie om nieuwe bedrijfsmodellen te verkennen die particuliere donaties en filantropische ondersteuning mogelijk maken voor professionele, non-profit journalistiek en lokaal nieuws

Verenigde Staten

In 2017 is 'Report for America' opgericht. Deze non-profit organisatie heeft als doel om in 2023 duizend journalisten bij onderbezette nieuwsredacties door heel Amerika geplaatst te hebben. De oprichters van RFA stellen dat het tij gekeerd moet worden, omdat de crisis in de journalistiek nu ook een crisis in de democratie geworden is. Ze willen met name jonge, recent afgestudeerde journalisten een kans bieden om in lokale nieuwsorganisaties te werken. Als Report for America een samenwerking met een lokale nieuwsredactie aangaat is dat voor een of twee jaar. Voor iedere 20.000 dollar die RFA ophaalt, kan een verslaggever aangenomen worden. Dit bedrag is de optelsom van 10.000 dollar van de lokale nieuwsorganisatie waar de journalist geplaatst wordt en 10.000 dollar van lokale financiers. Report for America is voor een belangrijk deel ook afhankelijk van sponsors. Voorbeelden van sponsors zijn Facebook, Google News Initiative, Ford Foundation en Ethics and Excellence in Journalism.

Bijlage 3: lokale omroepen

Gemeente	Omroep	Bereik	Tijdelijk steun ontvangen
Amersfoort, Leusden	EVA	onbekend	ja
Baarn	Baarn FM	onbekend	ja
Bunschoten	LOS Radio	onbekend	ja
De Bilt	RTV de Bilt / Roulette FM	onbekend	
De Ronde Venen	RTV Ronde Venen	onbekend	ja
Houten	Houten FM	onbekend	ja
Lopik, IJsselstein, Nieuwegein	geen lokale omroep	onbekend	
Montfoort	Radio Stad Montfoort	onbekend	ja
Oudewater	Midland FM.net	onbekend	ja
Renswoude, Veenendaal Woudenberg	Midland FM	onbekend	ja
Soest	Radio Soest	onbekend	
Stichtse Vecht	RTV Stichtse Vecht	onbekend	
Utrecht	RTV Utrecht	<ul style="list-style-type: none"> RTV Utrecht en Radio M: televisie, radio en online voor een breed publiek in de provincie Utrecht (circa 40% van de 250 online berichten per week is gericht op inwoners) 	

		<p>van de gemeente Utrecht)</p> <ul style="list-style-type: none"> • RTV Utrecht is tevens licentiehouders van de lokale omroep FunX, gericht op jongeren tussen de 15 en 35 jaar 	
	Bingo FM	Bingo FM: radio gericht op de lagere sociale klasse en oudere inwoners van de gemeente Utrecht (circa 35 radiobulletins van 2-3 minuten per week, bereikt 22% van de inwoners van de gemeente Utrecht).	
	Ustad	televisie gericht op een brede doelgroep van de gemeente Utrecht (35-50 nieuwsitems per week, bereikt 4,8% van de inwoners van de gemeente Utrecht).	
Utrechtse Heuvelrug, Wijk bij Duurstede	90FM	onbekend	ja
Vijfheerenlanden	SRC FM	onbekend	
Woerden	RPL FM	<ul style="list-style-type: none"> • 53,4% kijkt en/of luistert naar RPL Woerden waarvan: <ul style="list-style-type: none"> ○ 8,5% dagelijks ○ 23,9% tenminste 1x per week ○ 21,0% zo nu en dan • Naar RPL TV en RPL Tekst-TV (de Woerdense 	•

		<p>kabelkrant) kijkt 42,1%.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 30,7% luistert naar RPL FM 	
Zeist, Bunnik	Slotstad Radio	<ul style="list-style-type: none"> • het totaalbereik van Slotstad RTV, dit is het percentage inwoners dat weleens naar Slotstad RTV kijkt of luistert, bedraagt voor radio en televisie tezamen 45%; • het dagbereik van de televisieprogrammering (kabelkrant en programma's) bedraagt 8% en het weekbereik 20%, 	ja

CONCEPT

Bijlage 4: criteria streekomroep

De 20 criteria:

1. Evenwichtige content met redactionele aandacht voor burgers, straten, buurten, dorpen en steden in het gebied. Minimumvoorwaarden: continue (24/7) bezetting of bereikbaarheid, nieuws brengen via relevante kanalen, opereren op buurt-/wijkniveau.
2. Structurele interactie en participatie van burgers en groeperingen voor creëren van content.
3. Eindredacteur heeft kennis van ICE-norm (cf. art. 2.70 Mediawet 2008): minstens 50% van programma's is gericht op eigen streek en informatief, cultureel en/of educatief.
4. Minimaal werk-dagelijks aanbieden van nieuws en andere informatie uit eigen regio.
5. Gebruik van de kanalen: radio (audio), tv (video/bewegend beeld), internet (website/Facebook/Twitter) en (non-)lineaire distributie.
6. Professionele waarborging van kwaliteit, onafhankelijkheid en continuïteit van journalistiek (cf. art. 2.88 Mediawet 2008).
7. Aantoonbare beleidsmatige samenwerking met lokale organisaties binnen het verzorgingsgebied ten behoeve van sociale betrokkenheid.
8. Toepassen van de 7 principes van de Governance Code Publieke Omroep 2018.
9. Representatief en functioneel programmabeleid bepalend orgaan (PBO).
10. Open staan voor samenwerking binnen publieke en/of private mediabestel ten behoeve van efficiency.
11. Bevatten van organogram en waarborgen van continuïteit.
12. Bevatten van personeelsbeleid om (on)betaald personeel te faciliteren bij werkzaamheden.
13. Instrueren van nieuw personeel en leden van PBO over taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden door middel van een inwerkprogramma.
14. Personeel mogelijkheid geven voor bij- en nascholing.
15. Jaarlijks evalueren en eventueel verbeteren van kwaliteit dienstverlening en interne processen.
16. Tweejaarlijks uitvoeren van bereiks- en/of imago-onderzoek (bij beschikbare gemeentefinanciering). Maandelijks monitoring van website en sociale media.
17. Jaarlijks opstellen van activiteitenplan en begroting. Tevens opstellen van vijfjaren beleids- en begrotingsplan.
18. Positief resultaat van de afgelopen drie jaren.
19. Actief bijhouden van ontwikkelingen en indien nodig aanpassen van beleid (actie: bestuur).
20. Bevatten van een schriftelijke externe klachtenprocedure.